

érezzük magunkat minden optimismustól, csak korszakunk tüneteinek gondos megfigyelésére támaszkodunk. Az antiszemitizmus, ugylátszik, kijátszotta politikai szerepét, megtette kötelességét egyik meg másik államférfiu szolgálatában és a politikusok kezdenek tőle visszavonulni. Ez ugyan még nem tételezi fel a zsidógyűlölet eltűnését, valamint a járvány megszűnése sem egyértelmű okainak teljes megszűnésével. A káros bakteriumok, a veszélyes bacillusok a természetben is csak időlegesen tűnnek el, midőn a körülmények fejlődéseikre nézve kedvezőtlenek, de teljességgel nem lesznek kiirtva az organismusok soraiból. A zsidóságnak bele kell nyugodnia abba a gondolatba, hogy a zsidók elleni gyűlölet még sokáig fog fennállani, míg csak az emberiség teljesen fel nem fogta a szellemi leigázás alóli felszabadulás magasztos eszméjét. Ez pedig még sok időt vesz igénybe és súlyos küzdelmekbe fog kerülni, melyekben a zsidóságnak már önzésből is kötelessége lesz, hogy a szabadelvü eszmék zászlaját mindenütt és mindenfelé lobogtassa. Maguknak a zsidóknak is, a mennyire még rabjai, ki kell magukat küzdeniök a szellemi sötétségből a szellem szabadsága és a liberalis világnézet felé, mert az eszme hatalmának nem állhat ellen sokáig a tudatlanság és a bambaság. Az a szellemi visszaesés, melyet Európában az antiszemitizmus fellepte jelent, csakis kettőzött szellemi emelkedés paralizálhatja és semmisítheti meg, és ebben közreműködni ép ugy feladata a zsidóknak, mint minden gondolkozó embernek. Minél erőszakosabban bánnak el egymással az osztrák antiszemiták, annál rosszabb reájuk nézve. Erőszakoskodásuk nem türhetök semmiféle rendezett államban; még a legreakzionariusabb államférfiu is kénytelen volna közbelépni ott, hol az emberek azon vannak, hogy egymást agyonszurják.

Azért hát csak rajta, rajta Schönerer uram! csak előre, kedves Lueger dr.! pompásan végzik dolgukat. Nem volt Watteau-féle festmény, melyet Bécsben a »szép juhásznében« in-szcenáltak, inkább Hogarth-féle komor éji, vagyis pokoli jelenet. A hőstettek színhelyét képező korcsma pásztorképes czégtáblája lucus a non lucendo volt; nemsokára kialszik Ausz-

triában is az antiszemitizmus pislogó lángja, mert a józanabbul gondolkozók felháborodásának vihara örökre el fogja oltani. S. Zs.

Deutsch Henrik

szül. 1819. május 30. — meghalt 1889 december 18.

A zsidó tudomány Libanonjának leghatalmasabb czedrusainak egyikét az irgalmatlan halál döntötte el; a magyar zsidó tanügy egyik legerősebb oszlopa kidőlt; a legkiválóbb magyar-zsidó tanító, a mindenki által fájdalomosan gyászolt nagy mester, Deutsch Henrik e hó 18-án este 9 órakor fejezte be földi pályáját! E fájós érzet első behatása alatt írom könyes szememmel e sorokat, hogy elfelejthetelen, kedves barátomnak állítsam mintegy rögtönözve e csekély emléket.

Deutsch Henrik született 1819. május hó 30-dikán Baánban (Trencsénmegye), és az akkori kor követelményei szerint kizárólagosan a héber tanulmányokkal foglalkozott, a melyekben oly fokot és tökéletességet ért el, hogy kortársait jóval fölülmulta. De az ő látköre tovább is terjedt és csakhamar igyekezett, hogy bölcséink mondasát megvalósítsa, mely szerint a Torah ismeretének csakis ugy van valódi értéke, ha ez világi tudományokkal kellő lépést tart. Önerejéből elsajátította a magyar, német, latin, görög, francia, angol és olasz nyelveket, a melyek mindegyikét teljesen birta. De a mellett a Mikró, Misna és Gemara tanulmányozása és az abban való tökéletesítése képezte főgondját. Igy a tudományok minden ágába mélyen behatolt és így kiképezve és tökéletesítve találjuk a már akkor nagy hirben álló fiatal tudóst Lovas-Berényben mint tanítót a mely állását azonban csakhamar egy nagyobbak látszóval, Kecskeméttel cserélte fel. De mindez nem elégitette ki a tudóst és azért 1858-ban a fővárosba jött. Itt életét egészen a tudománynak szentelte. Irodalmi tevékenységéből szerényen és szegényesen tartotta fen magát és kis családját. De a felekezett legkimagaslóbb férfiai csakhamar felismerték a tudós munkálkodásából a nagytehetségű és az egyetemesen képzett tanférfiut. Löw, Steinhardt, Zipser, Hochmuth, Ehrlich, Meisl, mind körülsereglették és vetélkedtek barátságáért. Első könyve a magyar szidur volt, mely egymásután 5 kiadást ért el és melyről a tud. akadémiában is történt megemlékezés.

1868-ban a congressus alkalmából, a pesti izraelita hitközség 20 képviselője között Deutsch Henriket is küldte a congressusba. Itt oly rendkívüli tevékenységet fejtett ki, hogy csakhamar magára vonta az általános figyelmet. Midőn ezen a congressuson a minta-tanodák beszüntetését határozattá emelték és az országos tanítóképző intézet ujjáalakítása ki lett mondva, ő reá birták az intézet igazgatóságát.

Deutsch Henrik ez intézetet a kor színvonalára emelte. Ez időbe esik az ő »Életforrás« című hittani művének kibocsátása, mely a hazában szerteszét a legkedveltebb hittani könyvek egyike lőn. A magyar zsidóság kedvencz eszménye, a rabbi képző intézet felállítása bekövetkezett és ott találjuk a tanárok sorában Deutsch Henriket is, a ki az első volt, ki a talmudot magyar nyelven adta elő, megteremtve hozzá a szükséges műkifejezéseket. Később a pentateuch fordításával lepte meg a közönséget; e mű hazánk irodalmának büszkeségére és dicséretére válik. — Ő alapította dr. Meisl boldogult főrabbival együtt a pesti Talmud Thórát, és a szerkesztésében megjelent Magyar Izraelita Közlönyben először tárgyaltak zsidó felekezeti kérdéseket magyar nyelven. Említetlenül nem hagyhatom az ő kitűnő héber nyelvranát sem. — Fájdatom, szeme világa az utolsó években megtagadta szolgálatát, ő azonban, bár homályos szemekkel, de magasztos és nagyratörő szelleme fényénél mégis tovább dolgozott, míg csak a halál nem közeledett feléje.

A két évi folyton tartó szenvedések nagyon megviselték és megtörték; e hó 18-án kilebelte nemes lelkét.

Óriási közönség adta meg neki a végtisztességet. Ma vittük és kísértük örök nyughelyére.

Megjelentek azok, kik barátai, ismerősei és tanítványai voltak.

Megjelent a pesti rabbiság, élén Brill S. L. elnökkel, a kivel a megdicsőült 35 év óta a legbensőbb barátságban élt. A rabbiképző intézet tanári testülete az agg rabbi Bloch Mózes igazgató vezetése alatt; a tanítóképző intézet tanári testülete az intézet összes növendékeivel; dr. Bárány József tanfelügyelő a hittanárokkal és hittanítókkal, a fiu- és leányiskola tanítói testülete Szántó és Halász igazgatók vezetése alatt; az országos irodát dr. Simon József és a Chevra Kadisát dr. Mezei Ferencz képviselték; a község képviseletében voltak dr. Goldziher Ignác titkár, Deutsch Jakab, Adler Gyula és Wahrmann Sándor urak, megjelent Verédy Károly tanfelügyelő is, szóval ott voltak mind, a kik legjobban érezték, hogy mit veszítettünk. Dr. Kohn Samuel rabbi gyönyörű beszédben méltatta a megdicsőültnek hervadhatlan érdemeit, utána mint a rabbi képzőintézet képviselője szép beszédet mondott dr. Bacher Vilmos. Künn a temetőn beszéltek még Balogh tanítóképző tanár és a szemináriumi ifjuság nevében dr. Elzasz.

A gyászünnepély, mely 10 órakor vette kezdetét 1/2 óráig tartott.

*

Ha majdan az erre hivatott emberek megtogják írni a magyar-zsidó tanügy történetét, akkor Deutsch Henrik neve ennek élén fog tündökölni és ama méltatásban fog részesülni, a melyet a boldogult oly derekasan kiérdemelt.

De addig is, megdicsőült barátom, nyugodjál béké-

ben, legyen édes a te álmod, élvezd amott a fényországban Isten közelében nagy és maradandó érdemeid szép jutalmát! Legyen áldott közöttünk a te drága emléked!

Dr. Bak Israel.

Allami törvény és felekezeti rítus a házassági jogviszonyainkban.

Azon sajnós rendezetlenség, melyben mint gonosz és megtörhetlen büvöletben a zsidó felekezeti jogviszonyokat az államhatalom fogva tartja, egyre eresztgeti méhéből a visszasságok és bonyodalmak legtarkább rajait.

Nem mulik csaknem nap annélkül, hogy ez irányban valami új, meglepő ne merülne fel, és ha azt hinné az ember, hogy immár a bonyodalmak legfurcsábbikát értük meg, felüti csakhamar fejét még ennél is külömb és követel — megoldást.

Egy ilyen csaknem páratlan bonyodalmu furcsa eset az a Deutsch—Weisz-féle házasságválási eset, melyet ezen becses lap hozott legelőször napvilágra. Két zsidó házaspár közt lefolytatott házasságválási perben ugyanis a polgári legfőbb ítélőszék annak rendje és módja szerint a végelválást ítéletileg kimondta, és bizonyára kimondta itt is, mint kivétel nélkül minden hasonló esetben csaknem ugyanazon kifejezésekkel tenni szokta, hogy »az új házasságra lépés mindkét félnek megengedett.« Kimondta bizonyára azt is, a mi ilyen ítéletekben stereotyp, hogy »köteleztetik . . . hogy jelen ítélet kézbesítésétől számítandó 15 nap alatt a szokásos válólevelet X-nek adja át, X pedig a válólevelet elfogadni tartozik, mely átadásnak, vagy elfogadásnak megtagadása esetére a házassági kötelék fölbontásának teljes érvényű igazolásául jelen ítélet szolgál.« A férj daczára ezen ítélet meghagyásának a válólevelet nevének kiadni vonakodott, minek folytán a zsidó vallás hitelvei szerint a két házastárs által kötött házasság még mindig fenállónak volt tekintendő, miért is zsidó papnak ezen házasság bármelyikét új házasságkötésre bocsátani nem volt megengedve.

Történt azonban, hogy egy szép napon benyit egy vidéki zsidó paphoz négy egyén,